

COVID-19 SALGINI DÖNEMİNDE TÜRKİYE’DE ALINAN İDARİ KARARLARIN SALGININ ÖNLENMESİNDEKİ ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Oğuz AKGÜN¹

ÖZET

WHO tarafından Pandemi ilan edilen Covid-19 görüldüğünden 1 Haziran 2020 ye kadar dünyada kayıtlara geçmiş 400 bine (sayılamayanlarla 1.000.000) yakın ölüme sebep olmuştur. Ayrıca 8 milyar’a yaklaşan dünya nüfusunun özgür hayatı kısıtlanmış, dolaşım kısıtlamaları getirilmiş, iş hayatını, sosyal hayatını, ekonomik hayatını etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Bu etkinin nereye, ne zaman kadar süreceği de kesin bilinmemektedir. Covid-19’un, Dünya’da görülmesi ile Türkiye’de bütün birimleri ile birlikte hızlı ve etkin önlemler alınmıştır. Türkiye’de salgınının ülkeye girmesinin geciktirilmesi, halk sağlığının korunması, sosyal ve ekonomik olumsuz etkilerinin en alt düzeyde tutulması için, bireysel, kurumsal, organizasyonel, yasal ve ekonomik tedbir ve yaptırımları aşama aşama uygulanmaya konulmuştur. Bu çalışmamızda Covid-19 nedir, tarihsel süreci, pandemi ilan edilmesi, Çin de görülmesinden itibaren alınan tedbirler ve uygulamalara değinilmiştir. İlk vakanın Türkiye’de görüldüğü 11 Mart 2020’den 1 Haziran 2020 itibarı ile kontrollü hayata geçildiği tarihe kadarki süreç incelenmiştir. Gelinen noktada alınan kararların, yaptırımların ve uygulamaların sonuçları ABD ve bazı Avrupa ülkeleri ile karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Pandemi, Tedbir, Yaptırım, Kamu Sağlığı, Ekonomik Etki

COVID-19 EPIDEMIC PREVENTION DURING EVALUATE THE EFFECT SECRETION OF ADMINISTRAVE DECISIONS TURKEY GETS

ABSTRACT

Covid-19, which was declared as Pandemic by WHO, caused approximately 400 thousand deaths (1.000.000 with uncountable) recorded in the world until 1 June 2020. In addition, the free life of the world population, which is close to 8 billion, has been restricted, circulation restrictions have been imposed, and it has and has continued to affect business life, social life and economic life. It is not known exactly where and when this effect will last. With the appearance of Covid-19 in the world, our state has taken fast and crucial measures with all its units. Our state has gradually implemented individual, institutional, organizational, legal and economic measures and sanctions to delay the entry of the epidemic into our country, to protect public health, and to minimize its social and economic negative effects.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Measure, Sanction, Public Health, Economic Effect.

¹İstanbul Gelişim Üniversitesi SBE Doktora Öğrencisi, akgunoguz1@gmail.com

GİRİŞ

Aralık 2019'da Çin'in Wuhan eyaletinde baş gösterip tüm dünyayı etkisi altına alan ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından 30 Ocak 2020 tarihinde *uluslararası kamu sağlığı acil durumu*, 11 Mart 2020 tarihinde ise *pandemi* (evrensel salgın hastalık) olarak ilan edilen ve nereye kadar da süreceği bilinmeyen yeni coronavirus (COVID-19)² günümüzde hala tam bilinmemektedir. 10⁷ ölçeğinde mikroskopla görülebilen virüse önceleri Sarsa benzemesinden dolayı (Sars-2) adı konmuş, daha sonra Covid-19 adını almıştır.

Covid-19 izleyeceği bilinmeyen özelliklerinin, yeni tedavi yöntem ve teknikleri ve koruyucu aşısının bulunması için Amerika'da, Çin'de, Avrupa'da ve Türkiye'de bilim insanları çalışmalarını yoğun bir şekilde sürdürmektedirler.

WHO tarafından pandemi ilan edilen Covid-19 görüldüğünden 1 Haziran 2020'ye kadar dünyada kayıtlara geçmiş 400 bine (sayılamayanlarla 1.000.000) yakın ölüme sebep olmuştur. Ayrıca 8 milyara yaklaşan dünya nüfusunun özgür hayatı kısıtlanmış, dolaşım kısıtlamaları getirilmiş, iş hayatını, sosyal hayatını, ekonomik hayatını etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Bu etkinin nereye ve ne zamana kadar süreceği de kesin olarak bilinmemektedir.

Ayrıca devletlerin ekonomilerinde büyük zararlar veren, işsiz sayılarını büyük ölçüde artıran Covid-19 virüsü ABD, Fransa gibi ülkelerde iç karışıklıklara, petrol gelirine bağlı devletlerin ekonomilerinde de iflaslara sebebiyet vermiştir.

Salgın Türkiye'de de sağlık, sosyal ve ekonomik açıdan olumsuz etkilere neden olmuştur. Covid-19 un Çin'de görülmesinden itibaren Bilim Kurulunun tavsiye kararları çerçevesinde devletin tüm birimleri koordinasyon içerisinde tedbirler almaya başlamışlardır.

11 Mart 2020'de Türkiye'de ilk vakanın görülmesi ile salgının önlenmesi yönünde tedbir ve uygulamalara geçilmiştir. Salgının kontrol altına alınmasıyla 1 Haziran itibarı ile kontrollü hayata geçirilerek insanlarımızın büyük oranda kontrollü yeni normal yaşama dönmesi sağlanmıştır.

31 Mayıs itibarı ile vaka sayısı 163.942, vefat sayısı 4.540 kişidir. Vefat/vaka oranına bakıldığında nüfusa göre Almanya, Fransa, İngiltere, İspanya ve ABD'den çok daha iyi durumda olduğumuz görülmektedir.

1. CORONAVIRUS NEDİR?

Coronavirüsler, insanlarda dolaşımda olan genellikle soğuk algınlığına sebep olan virüslerdir. Soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS-CoV) ve Ağır Akut Solunum Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome,SARS-CoV) gibi daha ciddi hastalıklara kadar çeşitli hastalıklara neden olan büyük bir virüs ailesidir.

Coronavirüsler zoonotik olup, hayvanlardan bulaşarak insanlarda hastalık yapabilir. Detaylı araştırmalar sonucunda, SARS-CoV'un misk kedilerinden, MERS-CoV'un ise tek hörgüçlü develerden insanlara bulaştığı ortaya çıkmıştır. Henüz insanlara bulaşmamış olan ancak hayvanlarda saptanan birçok coronavirus mevcuttur.

² Akca, 2020:46.

2003 yılında, daha önceden bilinmeyen Severe Acute Respiratory Syndrome-related coronavirus (SARS-CoV) 21. yüzyılın ilk uluslararası sağlık acil durumu olarak bir virüs halinde Uzak Doğu kökenli olan Çin, Tayvan, Singapur, ABD, Kanada ortaya çıkmış olup yüzlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur.

Yaklaşık 10 yıl sonra coronavirus ailesinden, daha önce insan ya da hayvanlarda varlığı gösterilmemiş olan Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus (MERS-Cov) Eylül 2012'de ilk defa insanlarda Suudi Arabistan'da tanımlanmış; ancak daha sonra aslında ilk vakaların Nisan 2012'de Ürdün Zarqa'daki bir hastanede görüldüğü ortaya çıkmıştır. SARS coronavirusü ile uzaktan bağlantılı olmasına rağmen, yaşanmış olan SARS tecrübesinden ötürü endişe oluşturmuştur. Daha sonra 2019-nCoV hastalığının adı COVID-19 olarak kabul edilmiş³, virüs SARS-CoV'e yakın benzerliğinden dolayı SARS-CoV-2 olarak isimlendirilmiştir.⁴

Covid 19; Sağlık Bakanlığının tanımına göre coronavirusler (CoV), soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS-CoV) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS-CoV) gibi daha ciddi hastalıklara kadar çeşitli hastalıklara neden olan büyük bir virüs ailesidir.⁵ Covid-19 solunum yolu enfeksiyonu yapan bir virüsdür. Bulaşma şekli; hasta kişilerin öksürme veya hapşırma ile ortaya saçtığı damlacıkların ortamdaki diğer bireylerin ağız, burun ve gözlerine temasıyla, damlacıkların yapıştığı yüzeylere dokunduktan sonra ellerini ağız, burun veya gözlerine götürmesiyle gerçekleşmektedir. Covid-19'un belirtileri; en çok karşılaşılan belirtiler ateş, öksürük ve solunum sıkıntısıdır. Şiddetli vakalarda zatürre, ağır solunum yetmezliği, böbrek yetmezliği ve ölüm gelişebilir. Kuluçka süresi 2 ila 14 gündür.

1.1. Covid-19 Görülmesinin Tarihsel Süreci

Çin'in Hubei eyaleti, Vuhan şehrinde, 31 Aralık 2019'da etiyojisi bilinmeyen pnömoni vakaları bildirilmiştir. Vuhan'ın güneyindeki Vuhan Güney Çin Deniz Ürünleri Şehir Pazarı (farklı hayvan türleri satan bir toptan balık ve canlı hayvan pazarı) çalışanlarında kümelenme olduğu belirtilmiştir.

31 Aralık 2019'da WHO (Dünya Sağlık Örgütü-DSÖ) Çin ülke ofisi, Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde etiyojisi bilinmeyen pnömoni vakalarını bildirmiştir. 7 Ocak 2020'de daha önce insanlarda tespit edilmemiş ve etken yeni bir coronavirus (2019-nCoV) olarak tanımlanmıştır. COVID-19 başlangıçta Aralık 2019'da Çin'in Wuhan şehrinde pnömoni vakası olarak tanımlanmıştır. 20 Nisan 2020 tarihi itibarıyla dünyada korona virüs vaka sayısı 2.471.930'a çıkmış, bu vakaların %45'i Avrupa'da, %34,2'si Kuzey ve Orta Amerika ile Karayip adalarında, %16'sı Asya'da, %3,5'i G. Amerika'da, %1'i Afrika'da ve %0,3'ü ise Okyanusya'da görülmekteydi⁶. Ancak 22 Mayıs itibarı ile dünyanın tamamına yakınına yayılmıştır. Bu tarihe kadar 4.500.000 vaka görülmüş olup, yaklaşık 500.000'e yakın insan hayatını kaybetmiştir.⁷

³ Şen, 2020:177

⁴ COVID-19 (Sars-CoV2 Enfeksiyonu Rehberi; Bilim Kurulu Çalışması, www.hsgm.saglik.gov.tr

⁵ <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/>

⁶ Yılmaz, 2020: 21

⁷ Enis Günaydın; tr.euronews.com.

Çin'in bilim adamları, virüsün muhtemelen bir hayvandan Wuhan'da yaban hayatı satan bir pazarda insanlara sıçradığını açıklasalar da Wuhan Institute Of Virology laboratuvarının varlığı, mikrobun tesisten yayıldığı savını geliştirmiştir.⁸ Ancak King's College London biyogüvenlik araştırmacısı Filippa Lentzos, şu anda laboratuvar kazası teorisi için bir kanıt bulunmasa da, virüsün ıslak pazardan geldiğine dair "gerçek bir kanıt" olmadığını ve temel bilimsel araştırmalardan kaynaklanabilecek olası bir laboratuvar kazasına işaret edebilecek bazı göstergeler olabileceğini ifade etmektedir. Londra Hijyen ve Tropikal Tıp Okulu'nda bulaşıcı hastalık epidemiyolojisi profesörü olan David Heymann, kökeniyle ilgili bir kanıt olmadığını, ancak "yarasa virüsüyle yakından ilişkili" olduğunu ve insanlara nasıl bulaşabileceğine dair birçok teori var ve bunların hiçbirinin şu anda kanıtlanabileceğini düşünmüyorum" demektedir.⁹

Dünyayı etkisi alan Covid 19'un Çin'de ortaya çıkmasının ardında tüm dünyaya yayılması, binlerce can kaybının yaşanması nedeniyle WHO (Dünya Sağlık Örgütü -DSÖ) salgını 17 Mart 2020 tarihinde pandemi ilan etmiştir.

1.2. Pandemi Nedir?

Pandemiler veya pandemik hastalıklar; bir kıta veya tüm dünya yüzeyi gibi çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara (epidemi) verilen genel addır. WHO'ya göre bir pandemik ancak üç koşulu sağladığında başlamış sayılır. Bunlar;

1. Nüfusun daha önce maruz kalmadığı bir hastalığın ortaya çıkışı,
2. Hastalığa sebep olan etmenin insanlara bulaşmasının ve tehlikeli bir hastalığa yol açması, çok sayıda insanın ölümüne sebep olması,
3. Bulaşıcı olması gerekmektedir.

Yakın tarihte dünyada görülen pandemileri şöyle sıralayabiliriz: kara veba, kolera, grip, tifo, Covid-19, SARS 2003 İnfluenza, A H1N5 (kuş gribi) 2007 İnfluenza, A H1N1 (domuz gribi) 2009, MERS 2012 İnfluenza, A H7N9 2013 Ebola, 2014 Zika 2015¹⁰.

WHO'nun Çin Halk Cumhuriyeti'ne ait COVID-19 raporuna göre ölüm vakaları genellikle ileri yaştaki ya da eşlik eden sistemik hastalığı (hipertansiyon, diyabet, kardiyovasküler hastalık, kanser, kronik akciğer hastalıkları başta olmak üzere diğer immünsüpresif durumlar) olan bireylerde olmuştur. İlk importe vaka 13 Ocak 2020'de Tayland'dan bildirilen, 61 yaşındaki Çinli bir kadındır.¹¹

31 Aralık 2019 tarihinde tespit edilen pnömoni kümelenmesinin etkeni, 7 Ocak 2020'de daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir coronavirus olarak tanımlanmıştır. Bu tarihten sonra hasta sayısı hızla artmış, sağlık çalışanlarında da hastalık görülmüştür. Hastalık insandan insana bulaşma özelliği nedeniyle hızla yayılmıştır.

⁸ J.Feffry Reeves v.d.; *Journal of the American Medical Informatics Association*, ocaa037, <https://doi.org/10.1093/jamia/ocaa037>

⁹ China's Wuhan Institute Of Virology, The Lab At The Core Of Coronavirus Controversy; <https://covid19.tabipacademy.com/category/news/>

¹⁰ TÜBA Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu 17 Nisan 2020 s.22

<http://www.tuba.gov.tr/files/images/2020/kovidraporu/Covid-19%20Raporu-Final+.pdf>

¹¹ <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/covid-19>

İlerleyen günlerde importe vaka bildiren ülkelerin sayısı giderek arttığı gibi şubat ayı sonlarında yerli bulaşın yaşandığı ülkeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Mart 2020 başı itibariyle Çin’de salgının hızı yavaşlarken, İran, Kore Cumhuriyeti (Güney Kore) ve İtalya’da COVID-19 vakaları ve buna bağlı ölümler hızla artmıştır. Mart 2020 başı itibariyle dünya genelinde 100’ün üzerinde ülkede olgu bildirilmiştir.¹²

30 Mayıs 2020 tarihi itibarı ile Anadolu Ajansı verilerine göre 200’den fazla ülke ve bölgeye yayılmıştır. Virüse yakalanan 2 milyon 655 bin 374 kişi iyileşirken, halen tedavi gören 3 milyon 278 aktif enfekte vaka bulunmaktadır. Dünya genelinde ise Kovid-19 nedeniyle 366 bin 350 kişi hayatını kaybettiği açıklanmıştır.¹³

2. COVID-19’UN TÜRKİYE’DE GÖRÜLMESİ VE ALINAN TEDBİRLER VE UYGULAMALAR

(SARS-CoV2 Enfeksiyonu) COVID-19 Rehberi; COVID-19, etkeni, bulaşma yolları, vaka tanımları ve tanı yöntemleri hakkında bilgi vermek, COVID-19 vakası veya teması ile karşılaşıldığında izlenmesi gereken strateji ve uygulama şekilleri hakkında yol göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Bu doküman ağırlıklı olarak WHO’nun önerileri doğrultusunda oluşturulmuştur.

COVID-19’a yönelik olarak hazırlanmış olan “COVID-19 (2019-nCoV Hastalığı) Rehberi” güncel WHO’nun önerileri ve bilimsel gelişmeler doğrultusunda güncellenmektedir.

Covid-19 salgını krizine karşı alınan tedbirleri ve uygulamaları şu başlıklarda sınıflandırabiliriz: Salgının önlenmesine yönelik tedbirler, halk sağlığının korunmasına yönelik tedbirler, ekonomik tedbirler.

2.1. Salgının Önlenmesine Yönelik Tedbir ve Uygulamalar

Salgının önlenmesine yönelik tedbirleri şöyle belirtebiliriz;

-Vaka görülen ülkelerle sınır kapılarından ve hava ve deniz limanlarından yabancı vatandaşların girişine kapatılması,

-Türk vatandaşlarının girişlerinde vücut ısı kontrolü yapılarak ateşi yüksek olanların karantinaya alınması,

-İlk zamanlarda vaka görülen ülkelere gidiş gelişlerin kapatılması, salgının genişlemesi ile tüm ülkelerin vatandaşlarının girişlerine kapatılması,

-Kreşlerden üniversitelere kadar bütün eğitim kurumlarında öğrenime 2 hafta ara verilmesi, sonrasında uzaktan eğitime devam edilmesi, toplu yaşam yerlerinin boşaltılması,

-Lokanta vb.nin içeride yemek servisinin yasaklanması ve paket servisine geçmeleri,

-Berberlerin, kuaförlerin ve oyun, eğlence yerlerinin faaliyetlerinin durdurulması,

-AVM ve kapalı pazar yerlerinin faaliyetinin durdurulması,

¹²https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_COVID-19pandemisizaman%C3%A7izelgesi#Ocak2020

¹³ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-kovid-19>

-Yurt dışında yaşayan ve Türkiye'ye gelen vatandaşlar çeşitli illerdeki Kredi ve Yurtlar Kurumunun öğrenci yurtlarında 14 gün süre ile karantina uygulanmasına tabi tutulmuştur. Gençlik ve Spor Bakanının açıklamasına göre yurtlarda karantina altına alınan insan sayısı 77.411'dir.

-Salgının Türkiye'de değişik illerde de görülmesi üzerine 30 büyükşehir ve Zonguldak iline giriş çıkışların yasaklanması,

-İller arası kara, hava ve deniz ulaşımının durdurulması,

-Önceleri hafta sonları sokağa çıkma yasaklarının başlaması, devamında bayramlarda da (23 Nisan-19 Mayıs-Ramazan Bayramı) sokağa çıkma yasağı uygulanması ve kutlanmaması,

-Pek çok iş yerinde çalışanların sayılarının yarıya düşürülerek vardiyalı çalışma veya yarı zamanlı çalışmaya geçilmesi,

-Pazarlarda mesafeli yerleşim ve girişlerde maske zorunluluğu getirilmesi,

-Önceleri 65 yaş ve üstü, sonraları 20 yaş altı insanlara sokağa çıkma yasağı uygulanması,

-Dışarı çıkması yasaklanmayanlara maske zorunluluğunun getirilmesi,

-İzolasyon takip siteminin uygulanmaya başlanmasıyla illerimizin tamamında vakanın görülen il, ilçe, bölge, mahalle, köy ve binaların 14 süreyle karantinaya alınması,

-Covid-19 görülen vakalara filiyasyon uygulanarak hastanın temaslı kişilerin tespit edilip karantinaya alınması,

-İyileşen hastaların 14 gün boyunca evlerinde karantinaya alınması ve takip edilmesi gibi pek çok uygulama ile salgında vaka sayısının çoğalmasının önüne geçilmiştir.

2.2. Halk Sağlığının Korunmasına Yönelik Tedbir ve Uygulamalar

Halk sağlığının korunmasını, toplum sağlığını korumaya yönelik tedbirler ve sağlık çalışanlarının sağlığını korunmasına yönelik tedbirler olarak sınıflandırabiliriz.

2.2.1. Toplum Sağlığını Korumaya Yönelik Tedbirler ve Uygulamalar

Yaşama hakkının varlık nedeni, insanı doğal olmayan ölüme karşı korumaktır. Yaşama hakkı, esas itibarıyla yaşamın sürdürülmesini güvence altına alır.

Yaşamın kalitesiyle ilgili olaylar, "yaşama hakkı" bakımından değil, diğer haklarla ve daha çok "özel yaşama saygı hakkı" bakımından bir sorun doğurabilir.¹⁴

Türkiye'de yaşayan her bireyin yaşama hakkı anayasamızın 17. maddesinde yer almaktadır. Türkiye'de bireyin bu hakkını korumak için her bireyin hayatının sağlıklı sürdürmesini Sağlık Bakanlığı ve bağlı birimleri ile yerine getirmektedir.

¹⁴ Pretty v. Birleşik Krallık, 2346/02, 29.04.2002, s.65 aktaran; Osman Doğru, Yaşama Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 5

Pandemi ilan edilen büyük bir salgınla karşılaştığımızda, halkını salgından daha etkin koruyabilmek için çeşitli önlemler ve uygulamalar yapmaktadır:

1. Alınan kararların bilimsel uygunluğu ve salgının seyri ve uygulamaların gözlemlenmesi, değerlendirilmesi açısından istişare amaçlı Bilim Kurulunun kurulması,
2. Covid-19 görülen ülkelerdeki gelişmelerin takibi ve Türkiye’de alınması gereken tedbirler ve ön hazırlıklar,
3. Yurt dışında bulunan ve Türkiye’ye dönmek isteyen Türk vatandaşlarının Türkiye’ye getirilmelerinin sağlanması ve 14 günlük karantina altına alınması,
4. Sağlık ekipmanı sıkıntısı yaşanmaması için alınan tedbirler.

2.2.1.1. Bilim Kurulunun Kurulması

10 Ocak 2020; Türkiye Sağlık Bakanı Fahrettin Koca’nın çeşitli bürokratlarla yaptığı toplantı sonrasında salgına karşılık Koronavirüs Bilim Kurulu oluşturulması kararlaştırılmıştır.

04.02.2020 tarihinde ilk toplantısını yapan Bilim Kurulu; Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Ana Bilim Dalından 2, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalından 1, Göğüs Hastalıkları Ana Bilim Dalından 5, Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Ana Bilim Dalından 13, Yoğun Bakım ve İç Hastalıkları Ana Bilim Dalından 1, Veterinerlik Viroloji Ana Bilim Dalından, Tıbbi Mikrobiyoloji Anabilim Dalından 1, Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünden Hukuk Müşaviri, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğünden Klinik Mikrobiyoloji Daire Başkanı, Bulaşıcı Hastalıklar Dairesi Başkanı, Sağlık Tehditleri Erken Uyarı ve Cevap Dairesi Başkanı, Mikrobiyoloji Referans Laboratuvarı ve Biyolojik Ürünler Dairesi Başkanı olmak üzere toplam da 28 konusunda uzman bilim insanıyla Bilim Kurulu oluşturulmuştur.

2.2.1.2. Covid-19 Görülen Ülkelerdeki Gelişmelerin Takibi ve Türkiye’de Alınması Gereken Tedbirler ve Ön Hazırlıklar

24 Ocak 2020, Bakanlık yurt dışından gelen insanların Türkiye’ye girişleri yapılmadan ateşli hastalığının tespiti için; Sağlık Bakanlığı havaalanlarına termal kameralar kurulmasını sağlayarak gelen yolcuların ateşlerinin ölçülmesine başlamıştır.

Bakanlık ayrıca Çin’den gelen yolcuları ilave taramalara tabi tutmaya başladı ve Covid-19 enfeksiyonu belirtilerini gösteren herkesin karantinaya alınacağını bildirmiştir. Gelişmeler daha sonra çok sayıda onaylanmış vaka bildiren ülkeleri içerecek şekilde genişletilmiştir.

Havaalanlarındaki diğer tedbirler arasında kızılötesi taramalar, tüm gümrük kapılarının dezenfeksiyonu, ücretsiz maskeler ve talimat broşürleri dağıtılmaya başlanmıştır.

31 Ocak 2020; Çin’in Wuhan kentinde bulunan 34 Türk vatandaşı, 7 Azerbaycan vatandaşı, 7 Gürcistan vatandaşı, 1 Arnavutluk vatandaşını almak için uçak göndererek Türkiye’ye getirmiş ve 14 gün karantina altına almıştır.

3 Şubat 2020; Türkiye, Çin'den gelen tüm uçuşları durdurduğunu açıklamıştır. İran makamları Türkiye'nin İran'ın Kum kentini karantinaya alma tavsiyesine uymayınca İran sınırı kapatılmış ve İran ile yapılan uçak seferleri tek taraflı olarak askıya alınmıştır.

4 Şubat 2020; termal kamera kontrollerinin bu tarih itibarıyla Japonya, Tayvan, Tayland, Hong Kong, Singapur, Güney Kore ve Malezya'dan gelen uçuşlar için de uygulanmasına karar verilmiştir.

5 Şubat 2020; Çin'den gelen uçuşlar durduruldu.

Sağlık Bakanı, Türkiye'de Covid-19 tanı kiti geliştirme çalışmalarının olduğunu belirtti.

Çin'den her türlü canlı cansız hayvan, hayvansal ürünler ve yan ürünleri ithalatı geçici süreyle durdurulmuştur.

Çin'den Türkiye'ye çalışmaya gelen Çin vatandaşlarının 14 gün izinli sayılmasına karar verildi. Bu süreçte belirti ve bulgularının takiplerinin yapılması ve Sağlık Bakanlığının izniyle çalışmaya başlamaları hususu da ayrıca belirtildi.

6 Şubat 2020; yurt dışından gelen tüm yolcular, termal kamera kontrolünden geçmeye başladı.

11 Şubat 2020; Türkiye'de geliştirilen ve 4 ile 24 saat aralığında sonuç veren Covid-19 tanı testlerinin sonuç verme süresi 90-120 dakikaya kadar düştü.

21 Şubat 2020; İran kara hudut kapılarında tedbirler artırıldı. Bu kapsamda 20 Şubat itibarıyla İran'dan gelen tüm yolcular, pasaport kontrolünden önce sağlık personelleri tarafından muayene edilmeye başlanırken soğuk algınlığı belirtisi olan yolcuların ülkeye girişine izin verilmemesine karar verildi.

23 Şubat 2020; İran'dan Türkiye'ye tüm uçuşlar tek taraflı ve geçici olarak durduruldu. Ayrıca Türkiye-İran sınır kapıları kapatılarak kara ve demir yolu geçişleri geçici olarak durduruldu.

25 Şubat 2020; İran'dan Türkiye'ye dönmek isteyen T.C. vatandaşlarına özel bir sefer düzenlendi. Yolcular 14 günlük bir karantinaya alındı.

29 Şubat 2020; Türkiye, İtalya, Güney Kore ve Irak ile uçuşların karşılıklı olarak durdurulduğunu açıklamıştır. Kısa süre sonra Irak sınırı da kapatıldı. Bakanlık ayrıca Irak ve İran sınırlarına yakın saha hastaneleri kurmuştur.

2 Mart 2020; umreden gelen tüm yolcular termal kamera kontrolünün yanı sıra, sağlık muayenesinden de geçirilmeye başlandı. 1 Mart itibarıyla umreden dönen yolcuların uçaklarında, sağlık personelleri de bulunuyor.

5 Mart 2020; Sağlık Bakanı, Londra'dan Singapur'a İstanbul aktarmalı giden bir Fransız yolcuya Covid-19 tanısı konduğunu açıkladı. Uçak, yolcusuz dönüş yaparken pilot ve mürettebat da 14 gün sürecek bir gözetim altına alındı.

11 Mart 2020; WHO Genel Direktörü Dr. Ghebreyesus'un yaptığı açıklamayla birlikte COVID-19, pandemi yani "küresel salgın" ilan edilmiştir.

Bazı illerde halka açık yerlerde ve toplu taşıma araçlarında dezenfeksiyon yapılmaya başlanmıştır. İstanbul'da belediye ve metrobüs istasyonlarına el dezenfektanları kurmaya karar verilmiş ve kurulmuştur.

Okulları virüs tehdidine karşı temiz tutmak için özel dezenfektanlar kullanıldığı açıklanmıştır. Okullarda temasa açık her yüzey sterilize edilmeye başlanmıştır.

Sağlık Bakanı, Avrupa'ya seyahat ederken virüse yakalanan bir Türk erkeğin ülkenin ilk Covid-19 vakası olduğunu açıklamıştır. Hasta açıklanmayan bir hastanede tecrit edilmiştir. Hastanın eşi ve 3 aile üyesinde de Covid-19 tespit edilerek gözlem altına alınmıştır. Böylece Türkiye'deki onaylanmış ilk vaka sayısı 5 tir.

14 Mart 2020; uçuş yasağı genişletilerek 9 yeni ülkeye daha yasak geldi. Bu doğrultuda Almanya, Fransa, İspanya, Norveç, Danimarka, Belçika, Avusturya, İsveç ve Hollanda'ya yapılan uçuşların; 15 Mart'tan 17 Nisan'a kadar durdurulduğu açıklanmıştır.

ALO 184 Sağlık Bakanlığı İletişim Hattının, "Covid-19 Danışma Hattı" olarak hizmet vermeye başladığı açıklanmıştır.

Yeni dönen umre yolcuları, özellikle sosyal medyadan gelen tepkilerin üzerine Ankara ve Konya'daki bazı öğrenci yurtlarında 14 günlüğüne karantinaya alındı.

Azerbaycan ve Gürcistan ile iki ülke anlaşmalı olarak kara ve hava ulaşımı geçici olarak durdurulmuştur.

Sağlık Bakanı, umreden dönen bir kişide Covid-19 tespit edildiğini açıklamıştır. Böylece Türkiye'de görülen vaka sayısı 6'ya yükselmiştir.

15 Mart 2020; Sağlık Bakanı, 12 yeni Covid-19 vakası daha olduğunu açıkladı. Bunlardan ikisinin ilk COVID-19 hastasının temas çevresinden olduğu, 7'sinin Avrupa'dan 3'ünün ise ABD'den geldiği bildirildi. Toplam vaka sayısı 18'e yükseldi.

16 Mart 2020; umreden dönen 10.330 vatandaştan 5392 tanesi Ankara'daki, 4938 tanesi Konya'daki devlet yurtlarında karantina altına alınmıştır.

Sağlık Bakanı, ilk vakanın gözlem altında tutulan çevresindeki iki kişiye tanı konduğu ve Avrupa ülkelerinden gelmiş 7, Amerika'dan gelmiş 3 vaka bulunduğunu açıklamıştır. Doğrulanmış vaka sayısının 18'e yükseldiği belirtilmiştir.

Cuma namazı başta olmak üzere camilerde cemaat hâlinde namaz kılınmasına ara verildiğini fakat ezanların okunacağını ve camilerin açık bulundurulacağını açıklanmıştır.

Sinema, konser salonu, düğün salonu, kafe, kahvehane, masaj salonu, spor salonu gibi mekânların geçici bir süreyle kapatılacağını açıklanmıştır.

Uçuş yasağı konulan ülkelere Mısır, İngiltere, İrlanda, İsviçre, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin eklendiğini açıklanmıştır.

ABD, Avrupa ve Orta Doğu temaslı yeni 29 tanı konulduğunu, yeni konan tanılarla birlikte toplam hasta sayısının 47 olduğunu açıklanmıştır.

İçişleri Bakanlığı, Türkiye genelinde tiyatro, sinema, gösteri merkezi, konser salonu, nişan/düğün salonu, çalgılı/müzikli lokanta/kafe, gazino, birahane, taverna, kahvehane, kıraathane, kafeterya, kır bahçesi, nargile salonu, nargile kafe, internet salonu, internet kafe, her türlü oyun salonları, her türlü kapalı çocuk oyun alanları (AVM ve lokanta içindekiler dahil), çay bahçesi, dernek lokalleri, lunapark, yüzme havuzu, hamam, sauna, kaplıca, masaj salonu, SPA ve spor merkezleri gibi toplanma mekanlarının faaliyetlerini geçici bir süreliğine durdurduğunu açıklamıştır.

Son 24 saat içinde yapılan 1.981 testten 168'inin pozitif çıktığı ve toplam COVID-19 hasta sayısının 359'a yükseldiği duyurulmuştur. Bununla birlikte Koca, 85 yaşındaki bir kadın Covid-19 hastasının daha hayatını kaybettiğini açıkladı. 19 Mart 2020 gecesi itibarıyla Covid-19 nedeniyle ölen kişi sayısı 4'e ulaştı.

17 Mart 2020; karantinaya alınan Çin temaslı 89 yaşındaki bir hastanın hayatını kaybettiği, bugün yeni 51 tanının konduğu ve toplamda vaka sayısının 98'e çıktığı açıklanmıştır.

18 Mart 2020; Sağlık Bakanı 61 yaşındaki bir hastanın hayatını kaybettiğini, 93 yeni Covid-19 tanısı daha konduğunu ve vaka sayısının 191'e çıktığını açıklamıştır. 61 yaşında erkek bir Covid-19 hastasının daha hayatını kaybettiğini açıkladı. 18 Mart gecesi itibarıyla COVID-19 kaynaklı ölüm sayısı 2'ye yükseldiği açıklanmıştır.

19 Mart 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saat içinde yapılan 1.981 testten 168'inin pozitif çıktığını ve toplam COVID-19 hasta sayısının 359'a yükseldiğini, 85 yaşındaki bir kadın Covid-19 hastasının daha hayatını kaybettiğini, ölen kişi sayısı 4'e çıktığı açıklamıştır.

20 Mart 2020; Sağlık Bakanı yeni 311 vakanın olduğunu açıklamış, toplam vaka sayısı 670'e çıkarken, 5 kişinin daha hayatını kaybettiğini ölenlerin sayısının 9 çıktığını açıklamıştır.

21 Mart 2020; 46 ülkeye daha uçuşların durdurulduğu açıkladı. Böylece toplamda 68 ülkeyle hava ilişkileri kesilmiştir.

İçişleri Bakanlığı, 81 il valiliğine gönderdiği genelgeyle asker uğurlama törenlerinin geçici süreyle durdurulduğunu bildirmiştir. Ayrıca berber, kuaför ve güzellik merkezlerinin faaliyetlerinin saat 18.00 itibarıyla durdurulacağı açıklamıştır. Bakanlık gece yarısından itibaren lokanta, restoran, pastane vb. iş yerlerinin müşterilerin oturmasına müsaade edilmeyecek şekilde sadece gel-al ve paket servis şeklinde hizmet vereceğini; 65 yaş ve üstü, ayrıca kronik rahatsızlığı olan kişilerin ikametlerinden dışarı çıkmalarının; park, bahçe gibi açık alanlarda dolaşmalarının sınırlandırıldığını açıklamıştır.

Sağlık Bakanı, yeni 277 vakanın olduğunu, 12 kişinin yaşamını yitirdiğini bildirdi. Toplam vaka sayısı 947'ye çıkarken, ölenlerin sayısı 21 çıktığını açıklamıştır.

22 Mart 2020; Sağlık Bakanı yeni 289 vakanın olduğunu, 9 kişinin yaşamını yitirdiğini bildirdi. Toplam test sayısı 20 bin 345, toplam vaka sayısı 1236'ye çıkarken, ölenlerin sayısının 30 olduğunu açıklamıştır.

23 Mart 2020; Sağlık Bakanı yeni 293 vakanın olduğunu, toplam vaka sayısı 1529'a yükseldiğini, 7 kişinin yaşamını yitirdiğini, ölü sayısının ise 37'ye çıktığını açıklamıştır.

Sağlık Bakanı, Çin'den virüse iyi geldiği belirtilen bir ilaç (Favipiravir) getirildiğini ve yoğun bakımdaki hastalara uygulanmaya başlandığını açıkladı. Ayrıca Koca, sağlık çalışanlarına 3 ay boyunca ek ücret ödeneceğini açıklamıştır.

24 Mart 2020; İçişleri Bakanlığı, yayımladığı genelgeyle marketlerin 09.00-21.00 arası hizmet vereceğini, aynı anda alışveriş yapacak müşteri sayısının müşteriye hizmet sunulan toplam alanın onda biri kadar olabileceğini ayrıca şehir içi ve şehirler arası ulaşım yapan toplu taşıma araçlarının kapasitesinin %50'si oranında yolcu kabul edebileceğini açıklamıştır.

Sağlık Bakanı, yeni 343 tanının olduğunu, 7 kişinin vefat ettiğini açıklamıştır. Toplam vaka sayısı 1.872'ye, ölüm sayısı 44'e çıktığını açıklamıştır.

25 Mart 2020; Sağlık Bakanı ve Millî Eğitim Bakanının ortak düzenlediği basın toplantısında; okulların 30 Nisan'a kadar tatil edildiği, yoğun bakımdaki mevcut hasta sayısının 136 olduğu ve 60 yaş üzerindeki 2 hastanın taburcu edildiği ve bundan böyle Türkiye'de bulunan vakalarla ilgili verilerin dijital ortamda yayımlanacağı açıklanmıştır.

Sağlık Bakanı, yeni 561 tanının olduğunu, 15 kişinin de hayatını kaybettiğini açıkladı. Toplam vaka sayısı 2.433'e, ölüm sayısı 59'a çıktığını açıklamıştır.

26 Mart 2020; Sağlık Bakanı, yeni 1196 tanının olduğunu, 16 kişinin daha yaşamını yitirdiğini duyurdu. Toplam vaka sayısı 3629 olurken, ölümlerin 75'e çıktığını açıklamıştır.

27 Mart 2020; Sağlık Bakanlığının tavsiyesiyle Rize'nin Kendirli beldesi ve beldeye yakın Yeni Selimiye, Beştepe, Esentepe ve Maltepe köylerinin Covid-19 vakalarının önüne geçebilmek için karantina altına alındığı açıklanmıştır.

Bilim Kurulu toplantısı sonrası açıklamalar yapan Sağlık Bakanı, 42 kişinin iyileştiğini, 241'i entübe durumda olmak üzere 341 kişinin yoğun bakımda olduğunu, son 24 saatte 2 bin 69 pozitif vaka tespit edildiğini ve 17 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı. Böylece toplam vaka sayısı 5698'e, hayatını kaybedenlerin sayısı ise 92'ye çıktığını açıklamıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yurt dışı uçuşlarının tamamen sona erdirildiği, şehirler arası ulaşımın valilik iznine bağlandığı ve piknik alanı, orman, ören yerleri gibi mekanların hafta sonunda kapalı olacağını açıklamıştır.

28 Mart 2020; Sağlık Bakanı, yeni 1704 vakanın olduğunu, 16 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı. Böylelikle toplam vaka 7402'ye yükselirken, ölüm sayısı 108 oldu. Bu zamana kadar yapılan toplam test sayısının ise 55.464 olduğu açıklanmıştır.

Şehirlerin giriş çıkış noktalarında sürücü ve yolculara ateş ölçümü yapılmaya başlanmıştır.

29 Mart 2020; Sağlık Bakanı, yeni 1815 vakanın olduğunu, 23 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı. Böylelikle toplam vaka 9217'ye yükselirken, ölüm sayısı 131 oldu. Bu zamana kadar yapılan toplam test sayısının ise 65.446 olduğu açıklanmıştır.

30 Mart 2020; Cumhurbaşkanlığı kabinesi ilk kez telekonferans yöntemiyle toplanmış olup, 41 yerleşim biriminin karantina altında olduğunu ve "Biz Bize Yeteriz Türkiyem" adında bir bağış kampanyası başlatıldığı Cumhurbaşkanı tarafından açıklanmıştır.

Sağlık Bakanı, yeni 1610 vakanın olduğunu, 37 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı. Böylelikle toplam vaka 10827'ye yükselirken, ölüm sayısı 168 oldu. Bu zamana kadar yapılan toplam test sayısının ise 76.981 olduğunu açıklanmıştır.

31 Mart 2020; Sağlık Bakanı, yeni 2704 vakanın olduğunu, 46 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı. Böylece toplam vaka 13.531'e yükselirken, ölüm sayısı 214 oldu. Bu zamana kadar yapılan toplam test sayısının ise 92.403 olduğunu açıklanmıştır.

1 Nisan 2020; Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığının yayınladığı genelgeyle pazar yerlerinde tezgahlar arasında en az 3 metre olacağı, pazar yerine en fazla esnafın 2 katı kadar müşteri alınacağı ve giriş çıkışların farklı yerlerden yapılacağı açıklanmıştır.

İstanbul Çapa Tıp Fakültesi Dahiliye Bölümü Öğretim Üyesi Cemil Taşcıoğlu Covid-19 nedeniyle hayatını kaybetti. Taşcıoğlu Türkiye'de Covid-19 nedeniyle hayatını kaybeden ilk doktor olmuştur.

Bilim Kurulu toplantısının ardından basın toplantısı düzenleyen Sağlık Bakanı, yeni 2.148 vakanın olduğunu, 63 kişinin hayatını kaybettiğini, toplam vaka sayısı 15.679'a yükselirken, ölüm sayısının 277 olduğu açıklamıştır. Bu zamana kadar yapılan toplam test sayısının ise 106.799 olduğu, ayrıca 601 sağlık çalışanının da Covid-19'a yakalandığını açıklayan Bakan, daha önceki açıklamalarından farklı olarak bu kez il il vaka ve ölüm sayılarını da açıkladı. Buna göre en çok vaka görülen üç il İstanbul (8.852), İzmir (853) ve Ankara (712) olurken, en çok ölüm görülen üç ilin İstanbul (117), İzmir (18) ve Kocaeli (8) olduğu açıklamıştır.

2 Nisan 2020; İl Hıfzıssıhha Kurullarının kararıyla Antalya, Burdur, Tunceli ve Bodrum'a gelenlerin 14 gün karantina altında tutulacağı açıklanmıştır.

Tunceli'de tüm araçların plakalarının son hanesine göre tek-çift esasına göre trafiğe çıkmasına karar verilmiştir.

PTT yoğunluk yaşanan ve sosyal mesafe kurallarının uygulanamadığı şubelerini geçici süreyle kapattığını açıklamıştır.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte yeni 2.456 vakanın tespit edildiğini ve 79 kişinin daha hayatını kaybettiğini, 82 hastanın taburcu olduğu ve yoğun bakım servislerinde 783'ü entübe durumda olmak üzere 1.101 hastanın tedavi gördüğünü de belirtmiştir. Böylece toplam vaka 18.135'e yükselirken, ölüm sayısı 356 oldu. Bu zamana kadar yapılan toplam test sayısının ise 125.556 olduğu açıklanmıştır.

3 Nisan 2020; Türk Hava Yolları iç hat seferlerini 20 Nisan'a kadar durdurduğunu açıklamıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, ülke genelinde 1 Ocak 2000 ve üzeri doğumlular için de sokağa çıkma yasağı getirildiğini, pazar ve market gibi toplu bulunulan alanlarda maske zorunluluğu getirildiğini ve 30 büyükşehir ile Zonguldak'a giriş çıkışların 15 gün boyunca durdurulduğunu açıklamıştır.

İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediyeleri toplu taşımada maskesiz gezmenin yasaklanmasının ardından halka ücretsiz maske dağıtılacağını açıklamıştır.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte yeni 2.786 vakanın tespit edildiğini ve 69 kişinin daha hayatını kaybettiğini, yoğun bakım servislerinde 867'si entübe durumda olmak üzere 1.251 hastanın tedavi gördüğünü belirtmiştir. Böylece toplam vaka 20.921'e yükselirken, toplam ölüm sayısı 425 oldu. Bu zamana kadar yapılan toplam test sayısının ise 141.716 olduğunu açıklamıştır.

4 Nisan 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 19.664 yeni test yapıldığını, 3.013 yeni vaka tespit edildiğini ve 76 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 161.380'e, toplam vaka sayısı 23.934'e, toplam ölüm sayısının 501'e yükselmiş olduğunu açıklamıştır.

5 Nisan 2020; İçişleri Bakanlığı yayınladığı genelgeyle 18-20 yaş arasındaki çalışanların 20 yaş altı sokağa çıkma yasağından muaf tutulacağını açıklamıştır.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 20.065 yeni test yapıldığını, 3.135 yeni vaka tespit edildiğini ve 73 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 181.445'e, toplam vaka sayısı 27.069'a, toplam ölüm sayısının 574'e yükselmiş olduğunu açıklamıştır.

6 Nisan 2020; TBMM Başkanı , 23 Nisan kutlamalarının ertelendiğini açıklayarak halkı 23 Nisan saat 21.00'de balkonlardan İstiklal Marşı okumaya çağırmıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yaptığı açıklamada parayla maske satışının yasaklandığını ve İstanbul Atatürk Havalimanı arazisine, Başbüyük ve Sancaktepe'de 45 gün içinde 1000 odalı pandemi ve acil durum sahra hastanesi kurulacağını açıklamıştır.

Sağlık Bakanlığı ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının aldığı kararla PTT aracılığıyla 20-65 yaş arasındaki vatandaşlara ücretsiz maske dağıtılmasına karar verildiğini açıklamıştır.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 21.400 yeni test yapıldığını, 3.148 yeni vaka tespit edildiğini ve 75 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 202.845'e, toplam vaka sayısı 30.217'ye, toplam ölüm sayısının 649'a yükseldiğini açıklamıştır.

7 Nisan 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 21.400 yeni test yapıldığını, 3.892 yeni vaka tespit edildiğini ve 76 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 222.868'e, toplam vaka sayısı 34.109'e, toplam ölüm sayısının 725'e yükseldiğini açıklamıştır.

8 Nisan 2020; İstanbul'da Yeşilköy, Sancaktepe ve Pendik Başbüyük pandemi hastaneleri inşaatına başlanmıştır.

Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş, Ramazan ayında kılınacak teravih namazlarının salgın süresince camilerde kılınmayacağını açıklamıştır.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 24.900 yeni test yapıldığını, 4.117 yeni vaka tespit edildiğini ve 87 yeni ölüm gerçekleştiğini, toplam test sayısı 247.768'e, toplam vaka sayısı 38.226'ya, toplam ölüm sayısının 812'ye yükseldiğini açıklamıştır.

9 Nisan 2020; İstanbul'da halka ücretsiz maske dağıtımının eczaneler üzerinden yapılacağı açıklandı.

Covid-19 vakalarının tedavisi acil hal kapsamına alındı. Özel hastaneler fark isteyemeyecek, ilaçlar hastanelerden karşılanacak.

Sağlık Bakanlığınca Pandemi İzolasyon Takip Sistemi uygulanmaya başlandı.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 28.578 yeni test yapıldığını, 4.056 yeni vaka tespit edildiğini ve 96 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 276.338'e, toplam vaka sayısı 42.282'ye, toplam ölüm sayısının 908'e yükseldiğini açıklamıştır.

10 Nisan 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 30.864 yeni test yapıldığını, 4.747 yeni vaka tespit edildiğini ve 98 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 307.210'a, toplam vaka sayısı 47.029'a, toplam ölüm sayısının 1006'ya yükseldiğini açıklamıştır.

İçişleri Bakanlığı tarafından 11 Nisan itibarıyla 30 büyükşehirde ve Zonguldak'ta 48 saat sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Yasağın 2 saat kala duyurulması üzerine fırınlarda ve marketlerde kuyruklar oluşmuştur.

11 Nisan 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 33.170 yeni test yapıldığını, 5.138 yeni vaka tespit edildiğini ve 95 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 340.380'e, toplam vaka sayısı 52.167'ye, toplam ölüm sayısının 1.101'e yükseldiğini açıklamıştır.

12 Nisan 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 35.720 yeni test yapıldığını, 4.789 yeni vaka tespit edildiğini ve 97 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 376.100'e, toplam vaka sayısı 56.956'ya, toplam ölüm sayısının 1.198'e yükseldiğini açıklamıştır.

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 10 Nisan günü yasağın 2 saat kala duyurulması üzerine çıkan olayların kendi sorumluluğu kabul ederek istifa ettiğini açıkladı. Süleyman Soylu'nun istifası Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kabul edilmemiştir.

13 Nisan 2020; Cumhurbaşkanı, 17 Nisan Cuma gecesinden 19 Nisan Pazar gecesine kadar sokağa çıkma yasağı uygulanacağını duyurmuştur.

Toplu taşıma ve özel araçlarda iki kişiden fazla ise maske takma zorunluluğu getirildi.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 34.456 yeni test yapıldığını, 4.093 yeni vaka tespit edildiğini ve 98 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 410.556'e, toplam vaka sayısı 61.049'ye, toplam ölüm sayısının 1.296'e yükseldiğini açıklamıştır.

14 Nisan 2020; Bağımsız Türkiye Partisi kurucusu ve genel başkanı Haydar Baş COVID-19 nedeniyle hayatını kaybetti.

Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar nisan ayında askere katılacak 53 bin yükümlünün silah altına alınmasının ertelendiğini, Kasım 2019 celbinde askere katılanların hizmet sürelerinin ise bir ay uzatıldığını açıklamıştır.

COVID-19'a yakalanan tüm vatandaşların tedavilerinin ücretsiz yapılacağına dair Cumhurbaşkanlığı kararı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 33.070 yeni test yapıldığını, 4.062 yeni vaka tespit edildiğini ve 107 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 443.626'ya, toplam vaka sayısı 65.111'e, toplam ölüm sayısının 1.403'e yükseldiğini açıklamıştır.

15 Nisan 2020; sağlıkta şiddetin önlemesine yönelik düzenleme ile pandemi nedeniyle yapılamayan eğitimlerin telafisine ilişkin düzenlemeyi içeren kanun teklifi TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek yasalaşmıştır.

İçişleri Bakanlığı 58 ildeki toplam 227 yerleşim yerinde karantina uygulandığını açıklamıştır.

3 ay boyunca işten çıkartmalar yasaklandı.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 34.090 yeni test yapıldığını, 4.281 yeni vaka tespit edildiğini ve 115 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 477.716'ya, toplam vaka sayısı 69.392'ye, toplam ölüm sayısının 1.518'e yükseldiğini açıklamıştır.

16 Nisan 2020; Covid-19 pandemiye karşı ekonomik önlemler içeren kanun teklifi, TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek yasalaştı.

İçişleri Bakanlığı 81 il valiliğine gönderdiği genelgede 31 ilde hafta sonu için uygulanacak sokağa çıkmaya yasağında; fırınlar, eczaneler, kamu ile özel sağlık kurumlarının ve zorunlu kamu hizmetlerinin sürdürülmesi için gerekli kamu kurum ve kuruluşları ile işletmeler sokağa çıkma yasağı sırasında açık olacağını duyurmuştur.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 40.427 yeni test yapıldığını, 4.801 yeni vaka tespit edildiğini ve 125 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 518.143'e, toplam vaka sayısı 74.193'e, toplam ölüm sayısının 1.643'e yükseldiğini açıklamıştır.

17 Nisan 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 40.270 yeni test yapıldığını, 4.353 yeni vaka tespit edildiğini ve 126 yeni ölüm gerçekleştiğini bildirdi. Bu rakamlarla; toplam test sayısı 558.413'e, toplam vaka sayısı 78.546'ya, toplam ölüm sayısının 1.769'a yükseldiğini açıklamıştır.

18 Nisan 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte test sayısı 40.520, vaka sayısı 3.783 vefat sayısı 121, iyileşen sayısı 1822, toplam yoğun bakım hasta sayısı 1.894, toplam entübe hasta sayısı 1.054, toplam iyileşen hasta sayısının 10.453 olduğunu açıklamıştır.

19 Nisan 2020; Başakşehir Şehir Hastanesi “pandemi hastanesi” olarak faaliyetine başlamıştır.

Aselsan, Bayraktar, Arçelik ve Biyosis ortak yapımı yerli üretim 100 adet Biyosis solunum cihazının Başakşehir Hastanesine teslimi yapıldı.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 35 bin 344 test yapıldı. Vaka sayısı 3 bin 977, vefat eden hasta sayısı 127, iyileşen hasta ise 1523, toplam test sayısı 634 bin 277, toplam vaka sayısı 86 bin 306, toplam vefat sayısı 2017, toplam yoğun bakım hasta sayısı 1922, toplam entübe hasta sayısı 1031, toplam iyileşen hasta sayısının 11 bin 976 olduğunu açıklamıştır.

20 Nisan 2020; son 24 saatte yapılan test sayısı 39703, vaka sayısı 4674, vefat eden hasta sayısı 123, iyileşen hasta 1.453, toplam vaka sayısı 90 bin 980 oldu. Toplam vefat sayısı 2.140, toplam yoğun bakım hasta sayısı 1.909, toplam entübe hasta sayısı 1.033, toplam iyileşen hasta sayısının 13.430 olduğunu açıklamıştır.

21 Nisan 2020; son 24 saatte 39 bin 429 test yapıldı. Vaka sayısı 4 bin 611, hasta vefat eden hasta sayısı 119, iyileşen hasta sayısı 1488, toplam test sayısı 713 bin 409, toplam vaka sayısı 95 bin 591, toplam vefat sayısı 2 bin 259, toplam yoğun bakım hasta sayısı 1.865, toplam entübe hasta sayısı 1006, toplam iyileşen hasta sayısının 14 bin 918 olduğunu açıklamıştır.

22 Nisan 2020; son 24 saatte 37 bin 535 test yapılırken, 3 bin 83 yeni vaka tanısı konuldu, bin 559 kişi iyileşti, vefat eden 117, toplam can kaybının 2 bin 376 olduğunu açıklamıştır.

23 Nisan 2020; son 24 saatte 40.962 test yapıldı. Vaka sayısı 3 bin 116, vefat sayısı 115, iyileşen hasta sayısının 2014 olduğunu açıklamıştır.

24 Nisan 2020; son 24 saatte 38.351 test yapıldı. Vaka sayısı 3 bin 122, vefat sayısı 109, iyileşen hasta sayısının 3.246 olduğunu açıklamıştır.

25 Nisan 2020; son 24 saatte 38.308 test yapıldı. Vaka sayısı 2 bin 861, vefat sayısı 106, iyileşen hasta sayısının 3.845 olduğunu açıklamıştır.

26 Nisan 2020; son 24 saatte 30.177 test yapıldı. Vaka sayısı 2 bin 357, vefat sayısı 99, iyileşen hasta sayısının 3.558 olduğunu açıklamıştır.

27 Nisan 2020; son 24 saatte 20.143 test yapıldı. Vaka sayısı 2 bin 131, vefat sayısı 95, iyileşen hasta sayısının 4.651 olduğunu açıklamıştır.

28 Nisan 2020; son 24 saatte 29.230 test yapıldı. Vaka sayısı 2 bin 392, vefat sayısı 92, iyileşen hasta sayısının 5.018 olduğunu açıklamıştır.

29 Nisan 2020; son 24 saatte 43.498 test yapıldı. Vaka sayısı 2 bin 936, vefat sayısı 89, iyileşen hasta sayısının 5.231 olduğunu açıklamıştır.

30 Nisan 2020; son 24 saatte 42.004 test yapıldı. Vaka sayısı 2 bin 615, vefat sayısı 93, iyileşen hasta sayısının 4.846 olduğunu açıklamıştır.

1 Mayıs 2020; son 24 saatte 41.431 test yapıldı. Vaka sayısı 2 bin 188, vefat sayısı 84, iyileşen hasta sayısının 4.922 olduğunu açıklamıştır. Toplam hasta sayısı 122 bin 392 oldu.

Toplamda 3 bin 258 hasta hayatını kaybetti. Yoğun bakımdaki hasta sayısı bin 480, entübe edilmiş hasta sayısı 818 oldu. Toplam iyileşen hasta sayısının 53 bin 808 olduğu açıklanmıştır.

2 Mayıs 2020; son 24 saatte 36.318 test yapıldı. Vaka sayısı bin 983, vefat sayısı 78, iyileşen hasta sayısının 4.452 olduğu açıklanmıştır.

3 Mayıs 2020; son 24 saatte 24.001 test yapıldı. Vaka sayısı bin 670, vefat sayısı 61, iyileşen hasta sayısının 4.892, toplam vaka sayısının 126 bin 45, toplam can kaybının 3 bin 397 olduğu açıklanmıştır.

4 Mayıs 2020; Cumhurbaşkanı, günlük hasta artışının artık binli sayılara gerilediğini, yoğun bakım ve solunum cihazına bağlı hasta sayısının sürekli azaldığını ve iyileşen hasta sayısının katlanarak arttığını belirtti. Covid-19 için başlatılan “Biz Bize Yeteriz” kampanyasında 1 milyar 910 milyon Türk lirasının toplandığını açıkladı. Normal hayata dönüşün kademe kademe başlatılacağını, ancak sınırlandırmaların kademeli şekilde esnetilmesi ile ilgili düzenlemeleri genel olarak mayıs, haziran ve temmuz aylarına yayarak yaptıklarını belirtmiştir. Bu normalleşme sürecine ilişkin alınan kararlar şu şekildedir:

-65 yaş üstü kişiler sokağa çıkma sınırlandırılması günlerinin birinde ve 4 saat süreyle dışarı çıkabilecek.

-Kurallara uyulması şartı ile AVM’ler 11 Mayıs itibarıyla hizmet vermeye başlayacak.

-14 yaşına kadar çocuklar 13 Mayıs’ta 11.00 ve 15.00 saatleri arasında yürüme mesafesiyle dışarı çıkabilecek.

-15-20 yaş grubu, 15 Mayıs Cuma günü 11.00 ve 15.00 saatleri arasında yürüme mesafesiyle dışarı çıkabilecek.

-Antalya, Aydın, Erzurum, Hatay, Malatya, Mersin ve Muğla için şehir giriş-çıkış sınırlandırılması bitirilecek.

-Askerlik terhis işlemleri 31 Mayıs’ta başlayacak.

-Milli Savunma Bakanlığının atama, görevlendirme ve personel temin faaliyetleri 1 Haziran’da, celp işlemleri 5 Haziran’da, bedelli askerlik işlemleri 20 Haziran’da yeniden başlayacak.

-İstanbul, Ankara ve İzmir’deki ticari taksiler için 5 Mayıs itibarıyla tek-çift plaka uygulaması sona erecek.

-Berber, kuaför, güzellik salonu gibi işletmeler 11 Mayıs’ta faaliyete geçebilecek.

-Lise Giriş Sınavı (LGS) 20 Haziran’da, Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) ise 27-28 Haziran’da yapılacak.

Son 24 saatte 35.771 test yapıldı. Vaka sayısı bin 614, vefat sayısı 64, iyileşen hasta sayısının 5.015, toplam vaka sayısının 127 bin 659, toplam can kaybının 3 bin 461 olduğu açıklanmıştır.

5 Mayıs 2020; Sanayi ve Teknoloji Bakanı, 11 Mayıs itibarıyla ülkedeki tüm ana otomotiv fabrikalarının tekrar faaliyete başlayacağını bildirmiştir.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 33.283 test yapıldı. Vaka sayısı bin 832, vefat sayısı 59, iyileşen hasta sayısının 5.119, toplam vaka sayısının 129 bin 491, can kaybının 3 bin 520'ye ulaştığını açıklamıştır.

6 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, normalleşme süreci hakkında açıklamalarda bulunmuş ve bu yeni dönemi “kontrollü sosyal hayat” olarak isimlendirmiştir. Ayrıca Türkiye’de salgının kontrol altına alındığını ancak tehdidin ortadan kalmadığını ve son taşıyıcının izolasyonu ve tedavisi sağlanmadan kalkmayacağını belirtmiştir. Vatandaşların özgür ama tedbirli bir hayat yaşayacaklarını belirtti. Virüsün solunum yoluyla bulaştığının artık kesinleştiğini ifade etmiştir. Ayrıca maskenin ve sosyal mesafenin birbirini tamamlayan iki tedbir olduğuna dikkat çekmiştir.

Sağlık Bakanı, “normale dönüş” ifadesinin doğru olmadığını, “yeni hayatın normallerini” oluşturduklarını söyledi. İlk dönemdeki amaçlarının hastalığı kontrol altına almak olduğunu belirtirken, bu ikinci ve yeni dönemde amaçlarının hastalığın önündeki fırsatları ortadan kaldırmak ve hayatı yeniden düzenlemek olduğunu açıklamıştır.

Ayrıca bakanlık tarafından geliştirilen “Hayat Eve Sığar” adlı mobil uygulama geliştirildiğini ve bu uygulama ile insanların buldukları çevrede ve gitmek istedikleri yerlerde ne ölçüde riskli bir durumla karşılaşabileceğini görebileceklerine ve anında tedbir alabileceklerine belirtilmiştir.

20-65 yaş grubuna 10 günde bir 5’li bir paket maskenin ücretsiz verilmesini kapsayan uygulamaya 40 milyondan fazla kişinin eriştiğini ve bugüne kadar 160 milyon maskenin dağıtımının yapıldığı açıklanmıştır.

Türkiye çapında salgının derecesini, taşıyıcılığını, hastalık durumunu görmek için TÜİK ile birlikte yapacakları çalışma kapsamında örneklem yöntemiyle 150 bin kişinin taranacağını ve bu çalışmanın temelde hem PCR hem de antikor testini yaparak hem taşıyıcılığı, koruyuculuğu ve de hastalık durumunu ortaya koyan geniş, belki de bu anlamda dünyada örneği az bulunan bir çalışma olacağı açıklanmıştır.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 30.303 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı 2 bin 353, vefat sayısı 564, iyileşen hasta sayısının 4.917, toplam vaka sayısının 131 bin 744’e, toplam can kaybının ise 3 bin 584’e ulaştığı açıklanmıştır.

7 Mayıs 2020; eczanelerde satışa sunulan cerrahi maskelerin tavan fiyatı ₺1 olarak belirlenmiştir.

Yayımlanan bir rehber ile berber, kuaför ve güzellik salonlarının süreç içerisinde maskesiz ve randevusuz müşteri kabul etmeyeceği ve iş yerinde müşteri ve çalışan dışında kimsenin bulunmayacağı açıklanmıştır.

Sağlık Bakanı, son 24 saatte 30.395 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 977, vefat sayısı 57, iyileşen hasta sayısının 4.782, toplam vaka sayısının 133 bin 721 ve can kaybının 3 bin 641 olduğu açıklanmıştır.

8 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 33.687 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 848, vefat sayısı 48, iyileşen hasta sayısının 3.412 toplam vaka sayısının 135 bin 569 ve can kaybının 3 bin 689 olduğu açıklanmıştır.

9 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 35.605 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 546, vefat sayısı 50, iyileşen hasta sayısının 3.084, toplam vaka sayısı 137 bin 115, can kaybı 3 bin 739, iyileşen hasta sayısının 89 bin 480 olduğu açıklanmıştır.

10 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 36.187 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 542, vefat sayısı 47, iyileşen hasta sayısının 3.211 olduğu açıklanmıştır.

11 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 32.722 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 114, vefat sayısı 55, iyileşen hasta sayısının 3089 olduğu açıklanmıştır.

12 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı: “Yeni vaka sayısındaki artış öngörülebilir sınırlarda. Toplam vakaların %70’i iyileşmiş durumdadır. Yoğun bakım hasta sayımız azalmaya devam ediyor. Maske + sosyal mesafe: Virüse karşı gücümüz bu! Risk kalabalık ortamlarda. Uzak duralım.” Son 24 saatte 37.351 test yapıldı. Vaka sayısı bin 704, vefat sayısı 53, iyileşen hasta sayısının 3.109 olduğunu açıklamıştır.

13 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı: “Yoğun bakımdaki hasta sayımız ilk 1.000’in altına düştü. İyileşen hasta sayımız 100.000’i aşmıştır. Toplam test sayımız yaklaşık 1,5 milyon.” Son 24 saatte 33.332 test yapıldı. Vaka sayısı bin 639, vefat sayısı 58, iyileşen hasta sayısının 2.826 olduğunu açıklamıştır.

14 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı: “Toplam test sayısında 1,5 milyonu geçtik. Yoğun bakım ve entübe hasta sayımız azalmaya devam ediyor. Toplam vaka sayımızda iyileşme oranı %71,8. Yeni hayat tarzımız kontrollü sosyal hayat, yani hep birlikte tedbir. Koşulu: Maske + 1, 5 metre Sosyal Mesafe.” Son 24 saatte 34.821 test yapıldı. Vaka sayısı bin 635, vefat sayısı 55, iyileşen hasta sayısının 2.315 olduğunu açıklamıştır.

15 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 38.565 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 708, vefat sayısı 48, iyileşen hasta sayısının 2.103 olduğunu açıklamıştır.

16 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 42.236 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 610, vefat sayısı 41, iyileşen hasta sayısının 2.004 olduğunu açıklamıştır.

17 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı: “Covid-19 yayılmasına karşı verdiğimiz mücadelede evde kaldığımız günlerin rolü çok büyük. Yarın ve ertesi gün evde kalalım.” Son 24 saatte 35.369 test yapıldı. Vaka sayısı bin 368, vefat sayısı 44, iyileşen hasta sayısının 3.084 olduğu açıklanmıştır.

18 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 25.141 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 158, vefat sayısı 31, iyileşen hasta sayısının 1.615 olduğunu açıklamıştır.

19 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 25.382 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı 1.022, vefat sayısı 28, iyileşen hasta sayısının 1.318 olduğu açıklanmıştır.

20 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 20.838 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı 972, vefat sayısı 23, iyileşen hasta sayısının 1.092 olduğunu açıklamıştır.

21 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 33.633 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı 961, vefat sayısı 27, iyileşen hasta sayısının 1.003 olduğu açıklanmıştır.

22 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 37.507 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı 952, vefat sayısı 27, iyileşen hasta sayısının 1.121 olduğunu açıklamıştır.

23 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 40.178 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 1.186, vefat sayısı 32, iyileşen hasta sayısının 1.491 olduğunu açıklamıştır.

24 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 24.589 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 141, vefat sayısı 32, iyileşen hasta sayısının 1.092 olduğunu açıklamıştır.

25 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı: “İyileşen toplam hasta sayısı 120 bine yaklaştı. Yeni vaka sayısında değişkenlik öngörülen düzeyde. Yoğun bakım desteğine ihtiyaç giderek azalıyor. Riskin daha da düşmesi, güçlü tedbirle mümkün. Güçlü Tedbir, sosyal hayatta hep birlikte alınacak tedbirdir.” Son 24 saatte 21.492 test yapıldı. Vaka sayısı 987, vefat sayısı 29, iyileşen hasta sayısının 1.321 olduğunu açıklamıştır.

26 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı: “İyileşen toplam hasta sayısı 120 bini geçti. Yoğun bakım desteğine ihtiyaç azalmaya devam ediyor. Elde edilen başarı, 83 milyonun gösterdiği uyumun sonucu. Yeni dönemde yeni ve güçlü tedbir, sosyal hayatta hep birlikte alınacak tedbirdir.” Son 24 saatte 19.853 test yapıldı. Vaka sayısı 948, vefat sayısı 28, iyileşen hasta sayısının 1.492 olduğunu açıklamıştır.

27 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 21.043 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı 1035, vefat sayısı 34, iyileşen hasta sayısının 1.286 olduğunu açıklamıştır.

28 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 33.559 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 182, vefat sayısı 30, iyileşen hasta sayısının 1.576, toplam yoğun bakımdaki hasta sayısı 732, solunum cihazına bağlı hasta sayısı 331 ve toplam iyileşen sayısı 122 bin 793 olarak kayıtlara geçtiğini açıklamıştır.

29 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 36.155 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı bin 141, vefat sayısı 28, iyileşen hasta sayısının 1.564, toplam test sayısı 2.003.594, toplam vaka sayısı 163.103, toplam iyileşen sayısı 126.984, yoğun bakım 649, entübe sayısı 308, toplam vefat sayısının 4.515 olduğunu açıklamıştır.

30 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı: “Son 24 saatte 39.230 test yapıldı. Vaka sayısı 983, vefat sayısı 26, iyileşen hasta sayısının 1021, Toplam test sayımız 2 milyonu geçti. Düne göre günlük test sayımız 3.000 arttı. Yeni vaka sayımız 1.000’in altında. Gelecek günler, el hijyenine özene; maske ve sosyal mesafe kuralının ikisine birlikte uymamıza bağlı.” Daha sıkı tedbirin, daha iyi sonuç getireceğini açıklamıştır.

31 Mayıs 2020; Sağlık Bakanı, son 24 saatte 35.600 test yapıldığını açıklamıştır. Vaka sayısı 839, vefat sayısı 25, iyileşen hasta sayısının 989, toplam test sayısı 2.039.194, Toplam vaka sayısı 163.942, toplam vefat sayısı 4.540, toplam yoğun bakım hasta sayısı 648, entübe hasta sayısı 287, toplam iyileşen sayısının 127.973 olduğunu açıklamıştır.

2.2.2. Sağlık Çalışanlarının Korunmasına Yönelik Tedbirler

Mevcut kanıtlar, COVID-19'un insanlar arasında yakın temas ve damlacıklarla bulaştığını göstermektedir. Bu hastalığı edinme riski en yüksek olanlar, hastayla teması olanlar veya hasta bakımını yapanlardır. Bu nedenle, bu hastalara bakım veren sağlık çalışanları, bu enfeksiyon açısından yüksek riskli kabul edilmekte ve sağlık çalışanlarının korunması en önemli önceliklerden biri olarak değerlendirilmektedir.¹⁵

Virüs atılım süresi ve bulaştırıcılık süresi bilinmediği için, hastanın sağlık kuruluşunda bulunduğu süre boyunca enfeksiyon kontrolü ve izolasyon önlemlerine devam edilmelidir. COVID-19'un zoonotik kaynaklı olduğu düşünülmekte olup son verilerde insandan insana bulaşma gösterilmiştir. Bu nedenle, COVID-19 varlığı düşünülen vakalara standart, damlacık ve temas izolasyonu önlemleri alınmalıdır.¹⁶

Sağlık Bakanı, 7 bin 428 sağlık çalışanın enfekte olduğunu açıklamıştır.¹⁷

COVID-19 hastası ile yoğun temas; aşağıdaki işlemlerden herhangi biri yapılırken gerçekleşen temasları kapsar.¹⁸ Bu temaslar esnasında salgının sağlık çalışanına bulaşmasının önlenmesi büyük önem arz etmektedir.

- Solunum yolu örneği alınması,
- Entübasyon,
- Solunum sekresyonlarının aspirasyonu,
- Non-invazif ventilasyon,
- Yüksek akımlı oksijen tedavisi,
- Kardiyopulmoner resüsitasyon,
- Nebülizer kullanımı,
- Endoksopik işlemler,
- Bronkoskopi,
- Videolarinoskopi,
- Diş hekimliği uygulamaları,
- Ağız-boğaz-burun muayenesi,
- Oftalmolojik muayeneler,
- Santral kateter takılması.

¹⁵ Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, COVID-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Rehberi, Bilim Kurulu Çalışması, s.79

¹⁶ Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, a.g.e, s.29

¹⁷ TTB COVID-19 Danışma ve İzleme Kurulu COVID-19 Pandemisi İki Aylık Değerlendirme Raporu, s.19 14 Mayıs 2020

¹⁸ Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, a.g.e, s.80

Hastanelerde yoğun bakım, enfeksiyon kliniği veya Covid kliniğinde görevli sağlık çalışanlarının korunmasına yönelik sağlık yerleşkesinde alınacak diğer tedbirleri şöyle sıralayabiliriz:

- Diğer birimlerden giriş-çıkışı bağımsız Covid-19 kliniği oluşturulması,
- Yoğun bakım kapasitesine göre yeterli miktarda uzman hekim ve yardımcı personel bulundurulması,
- Göğüs hastalıkları ve yoğun bakım uzmanlarının ve yardımcı personelin yeterliliği ve yorgunlukları dikkate alınarak nöbet listelerinin hazırlanması,
- Nöbetten çıkan ve nöbete girecek personel için bir hafta mesai saatleri içerisinde Covid-19 kliniklerinde oryantasyon eğitimi yapılması,
- Enfeksiyon hastalıkları uzman hekimleri tarafından Covid-19 kliniklerinde nöbet tutması planlanan hekimlere Covid-19 eğitimi verilmesi,
- Aylık nöbet listelerinin tamamlanmasına müteakip nöbete devam etmek isteyen personelin dilekçe vererek devam etmesi, nöbeti sonlanacak personelin 7 (yedi) gün evde kendisini karantinaya alması sonrasında branş kliniğindeki görevine devam etmesi,
- Hastanelerde görevli sağlık personeline yapılacak olan testler için enfeksiyon hastalıkları kliniğince risk grupları oluşturularak İl Sağlık Müdürlüğüne bildirilmesi,
- Hızlı antijen testinin enfeksiyon kliniğinin uygun gördüğü temaslı personele, Mikrobiyoloji Laboratuvarı ile Çalışan Sağlığı ve Güvenliği Birimi koordinasyonunda yapılması,
- Sağlık personeline hastalık teşhis edilmesi durumunda acilen Covid kliniğine yatırılması için gerekli çalışmaların yapılması,
- Covid binasına Radyoloji nöbet çizelgesi oluşturulduğu, ultrason cihazlarının 24 saat esasına göre çalıştırılması,
- Yoğun bakım yatak sayısına göre mekanik ventilatörün bulundurulmasının sağlanması,
- Bakanlık, ventilatöre bağlı hastaların verilerini SİNA'dan (Sağlıkta İstatistik ve Nedensel Analizler) aldığı, buradaki verilerin doğruluğu önem arz ettiğinden hekimlerimizin SBYS (FONET) veri girişlerinin doğru ve zamanında yapılması,
- Covid-19 vakalarının pozitif çıkan hastalarda U07.3 (coronavirüs) tanı kodu ile doğru giriş yapılması
- Plazma bağış konusunda kılavuz hazırlandığı yakın zamanda yayınlanması,
- Covid-19 pozitif şüpheli vakaların MR çekimlerinde, öncelikle ihtiyacın doğru tespit edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınarak çekim yapılması,
- Hızlı tanı testlerinin kodlarında belirtilen sistem girişlerinin önem arz ettiği ve ivedilikle yerine getirilmesi,
- Sterilizasyon için oluşturulan UV odalarında tulumların steril edilmesi,
- Yoğun bakımlara merkezi monitorizasyon kurulması konusunda çalışma yapılması,

-Yeterli miktarda tedavi gereçleri ve personelin kullanacağı maske, dezenfektan vb. malzemelerde sıkıntı yaşanmaması,

-Yoğun bakım araç gereçlerinin günlük kontrol edilerek arıza ve eksikliklerin giderilmesi,

-Covid-19 tanılı yatan hastaların yemek hizmeti konusunda (odalara servis edilmesi) düzenleme getirilmesi,

-Hastanenin fiziki yapısına göre ayakta gelen hastaların sınırlandırılması veya durdurulması,

- Dahiliye yoğun bakım hasta sayılarının artması durumu öngörülerek planlama yapılması,

- Covid-19 hastalarına müdahale eden kliniklere ve yoğun bakımlara örnek alma kabinleri yaptırılması,

- Covid-19 hastalarının bulunduğu bina giriş ve çıkışların sıkı kontrol edilmesi, hasta yakını dahi olsa ihtiyaç karşılamak için içeri almayacağı ve ihtiyaçların personel tarafından hastaya iletilmesi,

-Covid-19 şüphesi ile bir negatif sonucu olan tedavisi tamamlanmış ve asemptomatik yatan hastaların taburculuk işlemlerinde, hekimin uygunluğu olan ve evde izolasyona riayet edecek hastalardan taahhütname alınarak taburcu edilmesi,

-Hasta yakınlarının olağan bilgilendirmesi için her bir hastanın her gün klinikçe belirlenecek saatte hasta beyanına göre bir hasta yakını telefon ile aranarak 5 dakikayı geçmeden bilgilendirme yapılması,

-Tıbbi atıklar için ayrı asansör kullanılmalı, özel konteyner bulundurulması ve atıkların daha sık toplanması sağlanması,

-Kişisel koruyucu ekipman dağıtımı plan dahilinde aksatılmadan yapılması,

-Asansör kullanımlarında sosyal mesafe korunması açısından çalışma yapılması ve uyarıcı levhalar asılması,

-Covid-19 binalarında vefat işlemleri idari şef nöbetçisinin imzası ve onayı hızlı bir şekilde gerçekleşmesi,

-Covid-19 binasında görevli personel kişisel koruyucu ekipmanları ile hastane yerleşkesi içinde bulunmaması ve başka binalara gitmemesi konusunda uyarılması,

-Taburculuk işlemleri ile ilgili algoritma oluşturulması, hastanın ikameti başka şehirde olması durumunda AFAD ile iletişime geçilerek taburculuk işlemi yapılması.

3. COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE ALINAN EKONOMİK TEDBİRLER

Ekonomik tedbirleri ise şöyle sıralayabiliriz:

-Esnaf, çiftçi ve iş adamlarının kredi, faiz ve finansman düzenlemeleri, bu düzenlemeleri şöyle sıralayabiliriz:¹⁹

- Vergi ertelemeleri,
- Kısa çalışma ödeneği,
- Kamu bankalarından “İşe Devam Kredisi”,
- Kredi-finansman desteği,
- Ticari alacak sigortası desteği,
- Kira sözleşmeleri ile ilgili düzenleme,
- KOBİ’lerin alacaklarına devlet güvencesi,
- Memur ve emeklilere maaş ve bayram ikramiyelerinin erken ödenmesi,

-Kısa Çalışma Ödeneği; iş yerinde mevcut çalışma sürelerinin geçici olarak azaltıldığı ya da tamamıyla durdurulduğu durumlarda, sigortalı çalışanlara çalışmadıkları dönem için 3 ayı aşmama koşulu ile devletin sağladığı bir gelir desteği uygulamasıdır. Bu uygulamanın temel amacı; mevcut istihdamı korumak, zorunlu sebeplerden ötürü işçi çıkarımlarının önüne geçmektir.

-Asgari Maaş Desteği; yeni işe alımlarda 3 ay boyunca maaşlarının/ ücretlerinin devlet tarafından karşılanması,

-Sağlık Bakanlığına 32 bin yeni sağlık çalışanı alınması,

-Sağlık personelinin hareketliğinin durdurulması,

- Sanayi işletmelerine özellikle medikal, sağlık malzemesi üreten firmalara destekler verilmesi, prim ve vergi borçlarının ertelenmesi,

- Çiftçilere tohum, gübre, damızlık, buzağı primleri verilmesi.

4. COVID-19 SALGINI İÇİN YAPILAN İLAVE HASTANELER

Medikal malzemelere geçmeden önce Türkiye’de salgın vakasının en fazla görüldüğü ilimiz İstanbul’un uluslararası bir sağlık merkezi durumuna gelmesini sağlayan 4 büyük hastanenin yapılması ve faaliyete geçmesi pandemi ile mücadeleye önemli bir güç sağlamıştır. Cumhurbaşkanının ifadesi ile bu hastanelerde toplamda 107 branşta hizmet verecek, tam kapasiteye ulaşıldığında günlük 35 bin ayakta hasta alınmasını ve 500 özellikli, ameliyat yapılmasının mümkün olduğu Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi 456’sı yoğun bakım üzere 2 bin 682 yatağı, 725 poliklinik odası ve 90 ameliyathanesi mevcuttur.

¹⁹Büşra Çildaş (Covid-19 ile mücadele kapsamında sunulan devlet destekleri ve düzenlemeler, <https://www.parasut.com/blog/covid-19-ile-mucadele-kapsaminda-sunulan-devlet-destekleri-ve-duzenlemeler>

Yine 45 günde tamamlanan toplam 125 bin metrekare alana kurulu Yeşilköy Prof. Dr. Murat Dilmener Acil Durum Hastanesinin, 75 bin metrekare kapalı alanı bulunuyor. Hastanede 432'si yoğun bakım olmak üzere, gerektiğinde yoğun bakıma dönüştürülebilecek toplam 1008 yatak ve 16 ameliyathane yer almaktadır.

Yine 45 günde inşaatı tamamlanan salgın, deprem ve afet hastanesi olarak kullanılması hedeflenen ve tam teşekküllü olan, Sancaktepe Prof. Dr. Feriha Öz Acil Durum Hastanesi yaklaşık 184 bin metrekare alana kurulan hastanenin 1008 yatak kapasitesine sahiptir.

432 yoğun bakım odası bulunan hastanenin her odası, gerekli durumlarda yoğun bakım odasına dönüştürülebilmektedir.

Yine 45 günde Hadımköy Dr. Niyazi Kurtulmuş acil durum hastanesi açılmıştır. Hastanenin 1881 yılında Sultan II. Abdulhamid tarafından yaptırıldığı, 1985 yılına kadar askeri hastane, 2012 yılına kadar kışla olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, hastanenin 4 bin 500 metrekare kapalı alana sahip olduğu bilgisi yer almıştır. 45 günde tamamlanan 101 yatak kapasiteli hastanede 59 yoğun bakım ünitesi, 42 hasta yatağı bulunmaktadır. Covid-19 salgınıyla mücadelede ve diğer salgınlarda dünyada ve Türkiye'de kritik bir rol oynayacaktır.

5. SALGIN SÜRECİNDE KULLANILAN ÖNEMLİ MEDİKAL MALZEMELER

Covid-19 hastaların için kullanılan en önemli dokuz ürünü şu şekilde sıralayabiliriz:

- Cerrahi eldivenler,
- Cerrahi maskeler,
- Koruyucu tulum ve önlükler,
- Solunum cihazları,
- Test kitleri için kullanılan naylon-plastik eküvyon çubuklar,
- Test kitleri için kullanılan plastik flakonlar,
- Testler için gerekli kimyasal reaktifler,
- Zamanla üretilen herhangi bir ilaç veya aşı için farmasötik üretim,
- El antiseptikleri ve kişisel temizlik ürünleri.

Bu malzemelerin birçoğu şu anda tek kullanımlık plastikler kullanılarak üretilmektedir.

Bu malzemelere olan ihtiyaçların sürekliliği, malzeme stoklarının sürdürülebilirliğini gerekli kılmaktadır. Bu malzemelere bütün sağlık birimlerinde kesintisiz bulundurulabilmesi doğru üretim ve stok yönetimi ile mümkün olabilir. Bu konuda Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ile koordineli olarak, pek çok meslek liselerinde günlük 100 tonu bulan dezenfektan ve maske üretimini, Sanayi Bakanlığı ve özel sektör iş birliği ve koordinasyonu ile solunum cihazı üretimini, Ticaret Bakanlığı ile koordineli olarak ilaç temini ve bir müddet yerli üretimlerin ihracatını kapatarak sağlık birimlerimizde malzeme eksikliği sıkıntısı yaşanmamıştır.

Türkiye’de ilk etapta sağlık çalışanların ihtiyaçları karşılanmış, çok kısa sürede üretim miktarının artması ile tüm ülkede 20-65 yaş arasında her bireye ücretsiz maskeyi eczaneler kanalıyla ulaştırılması amaçlanmıştır. Salgının Türkiye’de kontrol altına alınması ile birlikte Cumhurbaşkanının açıklamasına göre 100 ülkeye maske, önlük, dezenfektan, hijyen malzemeleri ve solunum cihazı ihracatı yapılmıştır. Bu ülkeler arasında ABD, İngiltere ve Avrupa ülkelerinin birçoğu, Asya ve Afrika ülkeleri yer almaktadır.

Türkiye Sağlık Endüstrisi İşverenleri Sendikası (SEİS) Başkanı Metin Demir, AA muhabirine yaptığı açıklamada, Sağlık Bakanlığının salgının ilk günlerinden itibaren aldığı tedbirler sayesinde²⁰ virüsün ülkeye girişinin olabildiğince geciktirildiğini dile getiren Demir, tıbbi cihaz ve koruyucu malzeme üretimi konusunda ülkede hiçbir sıkıntı olmadığını, sektör olarak salgınla mücadelede göreve hazır olduklarını söylemiştir. Demir ayrıca şunları söylemiştir: “Firmalarımıza ihtiyaç duyulan ürünlerle ilgili miktarın bildirilmesi yeterli olacaktır. Sektörümüz sürece katkı verebilmek için 7 gün 24 saat çalışmaktadır. Koruyucu malzeme, tıbbi cihaz ile ilgili tedarik sorunu yoktur.”

Aynı zamanda, orta ve uzun vadede diğer şirketler, tıbbi amaçlı tek kullanımlık plastikleri değiştirerek yerine tekrar kullanılabilir seçenekler sunabilen plastik alternatifler üzerinde üretim çalışmaları yapmaktadırlar.

Sıkı sosyal izolasyon ve evde kalma önlemleri başarılı olursa, “COVID-19 Zirvesi” ve çan eğrisini düzleştirme ilkesi sonrası birçok ihtiyaç fazlası ekipman olacaktır.²¹

OSTİM Medikal Sanayi Kümelenmesi Yönetim Kurulu Başkanı Fatih Dağçınar Covid-19’un tedavisine ilişkin, yoğun bakım ventilatörü, oksijen konsantratörü, hasta başı monitörleri üretiliyor. Ventilatör üretim ve stok kapasitesi artırma çalışmalarında olumlu gelişmeler olduğunu bildirmiştir.²²

SONUÇ

Çin’in Wuhan şehrinde Aralık 2019’da görülen ve halen tam anlamı ile nasıl seyir göstereceği bilinmeyen Covid-19 virüsü salgını, Bilim Kurulunun tavsiye kararları çerçevesinde yürütmenin almış olduğu ön tedbirler ve hazırlıklar neticesinde Türkiye’de diğer Avrupa ülkelerinden 1-1,5 ay sonra 11 Mart 2020’de görülmüştür. Salgının Türkiye’ye daha geç gelmesi, Cumhurbaşkanının başkanlığında tüm devlet ve özel kuruluşların ve birimlerin koordinasyon içerisinde organize olmasından dolayıdır. İtalya, İspanya, Fransa, İngiltere hatta ABD gibi hazırlıksız yakalanmamıştır. Bu nedenle Türkiye’de salgın bütün etkileri ile başlangıcından 1 Haziran kontrollü yaşama geçilen güne kadar Bilim Kurulu ve Sağlık Bakanlığının kontrolünde takip edilmiştir.

Günlük test sayısı, vaka sayısının dağılımı, artışı, vakaların seyri, yoğun bakım doluluk oranları, entübe sayıları, vefat sayılar günbegün takip edilmiştir. Ayrıca bu sayılar günlük olarak şeffaf ve doğru kayıtlanmış, WHO’ya bildirilmiş ve halkımıza açıklanmıştır.

²⁰ Sağlık Bakanlığının bu dönemdeki çalışmalarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Güreşçi, 2020:53-65.

²¹ Çeviren Simay Alınmış; <https://www.klimhaber.org/koronavirus-krizi-kuresel-ilac-ve-tibbi-malzeme-tedarik-zincirinde-surdurulebilirlige-yol-gosteriyor/>

²²<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/tibbi-cihaz-ve-malzeme-ureticileri-kovid-19la-mucadeleye-hazir/177850419>(<https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/corona-viruste-son-durum-ingilterede-olu-sayisi-37-bini-gecti,35amyiQe9ke7aNIr4VEWHQ/KRI2Lbe4hkmUVq5W7NOCOg>)

Bu açıklamalardan görüldüğü üzere salgın, 4 ve 5 Mayıs tarihinde vaka sayısı olarak en yüksek noktaya ulaşmıştır. Bu noktada bile yoğun bakım doluluk oranı Sağlık Bakanı'nın açıklamasına göre %60'lardadır. Vakaların seyrine göre verilerinin derlendiği "Worldometer" internet sitesine göre dünya genelinde virüs nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 1 Haziran itibarıyla 378 bin 479'a, vaka sayısının ise 5 milyon 835 bin 683'e ulaştığı belirtilmiştir. Türkiye'de ise; Tablo 1'de görüldüğü üzere vaka sayısı 163.942, vefat sayısı ise 4.540'dır. Nüfusa göre vaka sayısı, iyileşen hasta sayısı ve vefat sayısı ve vefat/vaka oranına bakıldığında, Avrupa devletlerinin en gerisindedir. Ayrıca ABD ve Avrupa'nın birçok ülkesinden her bakımdan daha olumlu sonuçlarla 1 Haziran itibarı ile izolasyon tedbirlerinin azaltıldığı kontrollü yaşama geçilmiştir.

Avrupa ülkelerinin ihraç ettikleri birbirinin tıbbi malzemelerine el koydukları, hastaların yatıracakları yoğun bakım servislerinin yetmediği, ABD, Asya, Avrupa ve Afrika'da 100 ülkeye tıbbi malzeme gönderilmiştir. Bu başarıyı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Sağlık Bakanlığı ve tüm sağlık çalışanları¹²³, İçişleri Bakanlığı, diğer bakanlıkların tüm birimlerinin işbirliği ve koordinasyon içinde çalışmaları ile kurallara büyük çoğunlukla uyan Türk milleti gerçekleştirmiştir.

31 MAYIS 2020 TARİH İTİBARI İLE BAZI ÜLKELERİN COVID-19 TABLOSU

Konum	Onaylanmış Vaka Sayısı	1 milyon kişi başına vaka	İyileşen Sayısı	Vefat Sayısı	Vefat/Vaka %
Dünya Toplamı	6.095.260	784	2.587.791	369.789	0.060
ABD	1.808.148	5.487	390.488	105.219	0.058
Brezilya	499.966	2.366	200.892	28.849	0.058
Rusya	405.843	2.766	171.883	4.693	0.012
İngiltere	272.826	4.107	—	38.376	0.140
İspanya	239.228	5.079	150.376	27.125	0.110
İtalya	232.664	3.862	155.633	33.340	0.143
Almanya	183.294	2.204	164.829	8.600	0.047
Hindistan	182.143	134	86.984	5.164	0.028
Türkiye	163.942	1.961	127.973	4.540	0.027

Kaynak: <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/corona-viruste-son-durum>

KAYNAKÇA

- AKCA, Meltem. “Covid-19’un Havacılık Sektörüne Etkisi” ASEAD Dergisi, Cilt:7, Sayı:4, Yıl: 2020, s:45-64.
- ALINMIŞ, S.; <https://www.klimhaber.org/koronavirus-krizi-kuresel-ilac-ve-tibbi-malzeme-tedarik-zincirinde-surdurulebilirliye-yol-gosteriyor/>.
- ÇILDAŞ, B.; Covid-19 ile mücadele kapsamında sunulan devlet destekleri ve düzenlemeler <https://www.parasut.com/blog/covid-19-ile-mucadele-kapsaminda-sunulan-devlet-destekleri-ve-duzenlemeler>.
- DOĞRU, O.; Yaşama Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 5, Temmuz 2018.
- GÜREŞÇİ, M. “Covid-19 Salgınında Türkiye’de Kriz Yönetimi İletişimi: T.C. Sağlık Bakanlığı” ASEAD Dergisi, Cilt:7, Sayı:5, Yıl: 2020, s:53-65.
- PRETTY, V., Birleşik Krallık, 2346/02, 29.04.2002.
- REEVE, J. Feffry vd.; Journal of the American Medical Informatics Association.
- China’s Wuhan Institute Of Virology, The Lab At The Core Of Coronavirus Controversy; <https://covid19.tabipacademy.com/category/news/>.
- COVID-19 (Sars-CoV2) Enfeksiyonu Rehberi; Bilim Kurulu Çalışması, www.hsgm.saglik.gov.tr.
- Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, COVID-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Rehberi, Bilim Kurulu Çalışması, s. 79.
- ŞEN, Erdal. “Global Virus of The Digital Village Covid-19 and Senism” ASEAD Dergisi, Cilt:7, Sayı:3, Yıl: 2020, s:17-44.
- TÜBA Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu, 17 Nisan 2020, s. 22.
- TTB COVID-19 Danışma ve İzleme Kurulu COVID-19 Pandemisi İki Aylık Değerlendirme Raporu, s. 19, 14 Mayıs 2020.
- YILMAZ, Murat. “20 Nisan 2020 Tarihi İtibariyle Covid-19 Virüsünün Dünyadaki Coğrafi (Kıtalara ve Ülkelere Göre) Dağılımı” ASEAD Dergisi, Cilt:7, Sayı:4, Yıl: 2020, s:176-204.

İnternet Kaynakları

- <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/>.
- <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/tibbi-cihaz-ve-malzeme-ureticileri-kovid-19la-mucadeleye-hazir/1778504>).
- <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/corona-viruste-son-durum-ingilterede-olu-sayisi-37-bini-gecti,35amyiQe9ke7aNlr4VEWHQ/KRI2Lbe4hkmuVq5W7NOCog>.
- <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/covid-19>.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_COVID-19pandemisi_zaman_%C3%A7izelgesi#Ocak2020.
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-kovid-19ocaa037>, <https://doi.org/10.1093/jamia/ocaa037>.
- <http://www.tuba.gov.tr/files/images/2020/kovidraporu/Covid-19%20Raporu-Final+.pdf>.